

Υ. Γ. Σας στέλνω καὶ γράψιμον τῶν μαθητῶν μου. Ἄν θάχα τὰ μέσα, θάνοιγα ἕνα σχολεῖο πρακτικὸ διὰ τὰ φτωχὰ παιδιὰ τῶν γύρω χωριῶν καὶ ἂς φώναζαν οἱ καλόγεροι.

Ἀπὸ ἄλλο Ἑλληνικὸ δῆμο τῆς Τουρκίας δ κ. Πάλλης ἔλαβε καὶ τὸ ἀκόλουθο γράμμα :

Ἀξιότιμε κ. Ἀλέξιε Πάλλη

Εἰς Λίβερπουλ

Με τὸ ταχυδρομεῖο ἔλαβα τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα με ἐστείλατε.

30 Ἰλιάδες

30 Γραφεῖς

10 Ταμπουράδες

τὸ ὅλον 70

Σας εὐχαριστοῦμε πολὺ κ' ἡμεῖς κ' ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ σχολεῖοῦ μας. Τὸ σύστημα ποὺ ἐπιδιώκετε μᾶς ἀρέζει πολὺ. ἀπαλλάσσει τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τοῦ σχολαστικισμοῦ τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ, ἀναπτύσσει τὴν κρίσι καὶ συνειθίζει εἰς τὴν ἐφ' ὅλον ἐκμάθησιν τῆς γραφῆς καὶ τῆς ἀνάγνωστος χωρὶς μεγάλον κόπον καὶ βάσανον.

Εἴμεθα τῆς ιδέας κ' ἔχουμε σταθερὰ ἀπόφασι νὰ ρίψουμε κάτω πλέον τὰ ἐνοχλητικὰ συστήματα καὶ νὰ εἰσαγάγουμε τὰ ἰδικὰ σας τὰ νέα, καὶ ἔχουμε τὴν ἐλπίδα πῶς θάχουμε καλλίτερα ἀποτελέσματα διότι καὶ νέους με ὀρθότερα κρίσι θὰ ἔχουμε καὶ με περισσότερὰ ῥώμη καὶ ἀνδρεία. Διότι ἀλήθεια διαβάζουμε στὸ Θουκυδίδην τὸ «φιλοσοφοῦμεν ἀνευ μαλακίας», ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν δὲ μάθαμε ἀκόμη πῶς νὰ φιλοσοφοῦμε χωρὶς αὐτὸ τὸ σχολαστικισμόν ἀπεναντίας ἕνα μεγάλο, πολὺ μεγάλο κακὸ συμβαίνει εἰς τοὺς δασκάλους τῶν χωριῶν μᾶς. 5—6 χρόνια τὰ παιδιὰ στὰ σχολεῖα με τίποτε ἄλλο δὲν ἔχουν νὰ κάμουν παρὰ μόνον με τοὺς ξηροὺς τύπους τῆς γραμματικῆς, τοὺς ὁποῖους μόλις βγοῦν ἀπὸ τὸ σχολεῖο ἀμέσως τοὺς ξεχνοῦν, κ' ἔτσι ὅλη ἡ ἐργασία πηγαίνει στὰ χαμένα.

Αὐτὸ τὸ μεγάλο κακὸ τὸ αἰσθάνονται καὶ τὸ βλέπουν οἱ δασκάλαι, ἀλλὰ καὶ τί νὰ κάμουν; Θέλουν νὰ τὸ διορθώσουν, ἀλλὰ εὐρίσκονται καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κλήρου· μόλις θελήσουν νὰ ποῦν τίποτε καὶ ἀμέσως παύονται. Σημειώσατε δέ, ὅτι ὅλοι σχεδὸν οἱ δασκάλαι εἶνε καὶ ἀνθρωποὶ πτωχοὶ· ἀναγκάζονται λοιπὸν νὰ ὑπακούουν εἰς τὰς διαταγὰς τῶν Δεσποτῶν καὶ νὰ βλέπωσι τὸ μεγάλο

κακὸ νὰ αὐξάνη καὶ ἐνθ' ἑλθουν καὶ ἱμποροῦν νὰ τὸ διώξουν δὲν τὸ πράττουν.

Ἡμεῖς ὅμως ἔχουμε μεγάλη τὴν ἀπόφασι με κάθε τρόπο καὶ κίνδυνον ν' ἀκολουθήσωμε τὸ νέο, ἴσιο καὶ καλὸ δρόμον, φθάνει μόνον νὰ χουμε μιὰ μικρὰ ὑλικὴ ὑποστήριξι γιὰ ν' ἀποκρούσωμε κάθε ἐμπόδιον καὶ κάθε κίνδυνον, τὰ ὁποῖα εἶνε δυνατόν νὰ μᾶς φέρουν.

Δι' ὅλα αὐτὰ παρακαλοῦμε, ἂν εἶνε δυνατόν, νὰ μᾶς δοθῇ ἡ ἰδέα σας.

Μένουμε με ἀγάπη καὶ σὰς εὐχαριστοῦμε πάρα πολὺ.

(Ἀκολουθεῖ ὑπογραφή Δασκάλου)

Ἐν τῇ 15 Ἰουλίου 1909.

Ι Δ Α Σ

Σ Α Μ Ο Θ Ρ Α Κ Η

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

Βγήκε σὲ βιβλίον καὶ πουλιέται 2 δραχμὲς στὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμά». Στὶς ἐπαρχίαι καὶ στὸ ἐξωτερικὸ στέλνεται δίχως παραπαισιστὸ ἔξοδο γιὰ τὰ ταχυδρομικά.

ΒΓΗΚΑΝΕ

ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ

ΤΟΜΟΣ Ε'

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

καὶ πουλιοῦνται στὸ Βιβλιοπωλεῖο «Ἐστίας» δρ. 4.

ΠΕΡΙΕΧΑΜΕΝΑ :

Σὰ λάμπει ὁ ἥλιος—Μιά κριτικὴ—Ἐνωσι θὰ πῇ δύναμις—Τρομοκρατία—Μάθησι καὶ λευτεριά—Ἡ «Συνγγραφεὺς»—Ἐπίλογος—Ἐκατὸν πενήντα—Διαγωνισμὸς γιὰ τὴ γλῶσσα 1904—Ἡ γραμματικὴ τοῦ Ροδάκη—Δευτεριά καὶ μάθησι—Τὸ ὄντο τοῦ Νεεμίας—Ἐνα γράμμα—Οἱ παρὰδες—Διαβάζοντας τὰ Πάτρια—Σκεψοῦλες—Ἡ κλωστήρισα—Ἐνα νόστιμο ἐπιχείρημα—Ἐνισμός—Ταχυδρόμος, ταχυδρομεῖο, πόστα—Ἐνας ἕνας—Τί λέγεται γλῶσσα—Ἀνοιχτὸ γράμμα—Τὰ βιβλία μας καὶ τὰ περιοδικὰ μας—Ἡ Ἀντράς καὶ ἡ γυναῖκα—Ἡ κ. Η. Krüger—Τὸ φεγγάρι—Ἡ χημεία τοῦ λαοῦ—Μαρία—Ἐλένη—Καλοσύνη καὶ Διάβασμα—Λίγα λόγια—Ἡ Μεσοσαζέρης—Τριάντα χιλιάδες φράγκα χρεοῦ—Πρωτοχρονιάτικο—Ἀγάπη—Πέρα πέρα—Ἡ Νουμάς—Γράμμα στὴ Μυριέλλα.

Ναί, «ἀτέλειωτη προσπάθεια» καὶ αὐτὸ σὰ καὶ τὰ παραπάνω, συντρίμι εἶναι σχεδὸν τὸ καθεστὸς, ποὺ μᾶς ἀπέμεινε ἀπ' τὸ ἔργο μιᾶς ὀλέκερης ζωῆς, μὰ φαντάζεται ὁ κ. Π. Φλ. κάλλος περισσότερον ἀπὸ τὸ ἔχει τὸ καθεστὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ συντρίμια; Ἀτέλεια βέβαια τῆς ποιητικῆς ἱκανότητος τοῦ Σολωμοῦ, ἂν πράγματις ὅλο τὸ ἔργο τῆς ζωῆς του εἶναι μόνον τὰ συντρίμια αὐτά. Ὅμως καὶ με αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν, ἕνας ἄλλος ποιητὴς τότε θὰ μπορούσε νὰ τὸν φτάσει καὶ νὰ τὸν περάσει μάλιστα, ὅταν σ' ἕνα τελειωμένον ἔργο του ἔφτανε τὴν καλλιτεχνικὴν ἀριότητα τῶν συντριμνίων, τὸ βάθος τοῦ ἀνθρώπινου, τὴ δύναμιν τῆς ιδέας καὶ τὴν ἐκφραστικὴν συνάμα δύναμιν. Μὰ ὁ «Δωδεκάλογος τοῦ Ρύφτου», τὸ τελειωμένον ἔργο τοῦ Παλαμά, ποὺ ὁ κ. Π. Φλ. βάζει στὸ πλάι τῆς «ἀτέλειωτης προσπάθειας» τῶν «Ἐλευτέρων πολιορκημένων», πληροῖνε τοὺς παραπάνω ὅρους; Ἐχει τὸ ἴδιον βάθος τῆς ιδέας, τὴν ἐκφραστικὴν τοῦ ἀνθρώπινου, τὴν καλλιτεχνικὴν μορφήν τοῦ ἴδιο μέτρο; Πῶς πράγματις μιὰ γερὴ ποιητικὴ πνοὴ καὶ δύναμιν αἰσθημάτων πολλὴ φουάει σὲ δύο τρεῖς Λόγγους, στὸ «Πανηγύρι τῆς Κακάδας» καὶ στὸν «Προφητικόν», καὶ στὸ «Βιολί», πῶς τὸ «Παραμῦθον τοῦ Ἀδάκρυτου» καὶ ὁ «Στερ-

νὸς λόγος» εἶναι στὸ γενικὸν τοὺς ἀρκετὰ καλὰ ποιήματα, θὰ τέρηνθαι μονάχα ὅπως δὲν μπορεῖ νὰ αἰστανθῇ τὴν ποίησιν. Πῶς ὅμως σχεδὸν ὅλοι οἱ ἄλλοι ὀχτὼ Λόγοι, ὅχι μόνον δὲν εἶναι ποιήματα με πολλὴ ἀξία, ἀλλὰ καὶ πῶς σ' αὐτὰ ἐπικρατεῖ περισσότερο τὸ ἀντιποιητικόν, τὸ ἀντικαλλιτεχνικόν στοιχείον, δὲν πιστεῖται νὰ χρειάζεται παρὰ ἕνα νοῦς γυμναζόμενος λιγὰκι περισσότερο ἀπὸ τοῦ κ. Π. Φλ. γιὰ νὰ τὸ νιώσει. Κ' ἐδῶ, ξαναλέω, εἶναι ἡ διαφορὰ τῆς παιδαγωγικῆς ἀξίας τῆς ποίησος τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Παλαμά γιὰ τοὺς νέους ποιητὰς μας. Ὅχι γιὰ νὰ κατεβάσω τὴν ἀξίαν τοῦ Παλαμά, ὅχι ἀκόμα γιὰ νὰ ποδοῶ μιὰ δικαιοσύνη κ' ἕνα σεβασμὸν, ποὺ χρωστάμε νάχουμε σὲ ὅ,τι ὑπέρτερον ἔχομε στὰ γράμματά μας, μὰ γιὰ νὰ φυλάξω ὅπως μὲσα στοὺς νέους ποιητὰς μας εἶναι ἄξιοι νὰ φυλαχτοῦν ἀπὸ τὸν εὐκολὸ κίντυνον τοῦ παραστρατιματικοῦ, γιὰ τοῦτο τόνισα τὴν διαφορὰ καὶ τὴν το νίζω. Μιὰ ἀρετὴ τοῦ Σολωμοῦ, ποὺ ἴσως με τὴν ὑπερβολὴν τῆς νὰ στάθηκε μιὰ ἀπὸ τὰς αἰτίαις νὰ πομείνουν μισοτελειωμένα τὰ ποιήματά του, εἶναι ὁ μέγας σεβασμὸς στὴν τέχνην, τὸ πάσκιμά του γιὰ τὴν ἀριότητα, τὸ κυρίαρχημα τῆς φαντασίας του, ἡ ὑποταγὴ τῆς ἐμπνεύσεως του στὴν καλλιτεχνικὴ

Ο "ΝΟΥΜΑΣ,"

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη δρ. 10

Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸν δρ. 12 1/2

Γιὰ τὶς ἐπαρχίας δεχόμεστε καὶ τρεῖς (3 δρ. τὴν τριμηνία) συνδρομὰς.

Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ἂν δὲ στείλει μπροστὰ τὴ συνδρομὴν του.

20 λεπτὰ τὸ φύλλον λεπτὰ 20

Τὰ περασμένα φύλλα τοῦ Νουμά πουλιοῦνται στὸ γραφεῖο μας στὴ διπλὴ τιμὴν.

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κδόσκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια Ἑθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιδρόμου (Ἀκαδημία), Βουλὴ, Σταθμὸς ὑπογείου Σιδηροδρόμου Ὁμόνοια), στὸ κδόσκιο Γιαννοπούλου (Χαυτεῖα), στὰ βιβλιοπωλεῖα Ἐστίας Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλὴ).

Στὴν Κέρκυρα, Πάτρα καὶ Βόλο, στὰ Πραχτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων, στὸν Πύργο στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ κ. Κ. Βαρουξῆ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Τί θὰν τοὺς λέγαμε—Νιότη καὶ παληκαριά—
Γιατὶ δὲν πάει μπροστὰ τὸ Ζήτημα—Ἡ ἀληθινὴ ἀνάστασις.

ΑΝ ἐρχόντουσαν, ἂς ποῦμε, τὰ παληκάρια τῆς «Φοιτητικῆς Συντροφικῆς» στὰ γραφεῖα μας με τέτια λόγια θὰν τὰ χαίρετοῦσε ὁ «Νουμάς» :

«Παιδιά,

«Ἀπὸ τὶς 17 τοῦ Φλεβάρη, ἀπὸ τὴν ἁγία τὴ στιγμὴ ποὺ βάλαιτε φαρδιὰς πλατιὰς τὶς ὑπογραφὰς σας κάτω ἀπὸ ἕνα χαρτάκι, κάτω ἀπὸ μιὰ μπόμπα βροντερῆ—ἀπὸ τὴν ἁγία κείνη στιγμὴ ἡ Νιότη ἀρπάξε στὰ παληκαριάκια χέρια τῆς τῆ σημαίας τοῦ Πνευματικοῦ Ἐσκλησίου τῆς φυλῆς μας καὶ ῥήχτηκε με ὀρμὴν στὸν τίμιον τὸν ἀγῶνα.

«Μὴν κοιτάτε τὸν Παλαμά, μὴν κοιτάτε τὸν Ἰδα, μὴν κοιτάτε τοὺς ἄλλους ἐμᾶς, μικροὺς καὶ μεγάλους, ποὺ κάψαμε ἐπιτέλους τὸ καλὶδί μας καὶ πολεμάμε στῆθος με στῆθος τὸ Σκολαστικισμόν. Μὴ μᾶς κοιτάτε ἐμᾶς.

«Ὅσο κι ἂ θαμάζετε τὶς πράξεις μας, τίποτε δὲν εἴμαστε μπροστὰ σας. Νάνοι εἴμαστε μπροστὰ σὲ γίγαντες. Γιατὶ εἶδατε γίγαντες ἐσεῖς. Ναί, γίγαντες ἀληθινοί. Ὅχι μοναχὰ γιατί πατήσατε κάθε πρὸβληψιν κοινωνικὴν, μὰ καὶ γιατί—κι αὐτὸ εἶναι τὸ

ἀπαίτησις, ἡ αὐστηρότητα στὸν ἑαυτὸν, ἡ πειθαρχία. Αὐτὴν τὴν πειθαρχίαν, τὸ συγκράτημα, τὸν αὐτογνωρισμὸν βρίζω καὶ τὰ ἔχουν περισσότερο ἀπ' τὸν ποιητὴν τοῦ «Δωδεκάλογου» οἱ ποιητὰς ποὺ ἀνέφερα στὴν πρώτη ἀπόκρισίν μου στὸν κ. Π. Φλ. καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἔφερα παράδειγμα, δίχως νὰ θέλω νὰ πῶ με τοῦτο πῶς μᾶς ἔδωσαν ἐκεῖνοι ἔργα τῆς ποιητικῆς ἀξίας σὰν τοῦ Παλαμά, οὔτε πῶς ὅση περισσότερη ποιητικὴ εἰλικρίνεια καὶ ἂν ἔχουν, ἔχουν κίβλας τὴν ὀρμὴν καὶ τὸ πλάτος τοῦ ξανοίγματος τοῦ ποιητῆ τῆς «Ἀσάλευτης ζωῆς». Μὰ μοῦ φαίνεται σὰ νὰ μὴν εἶναι ἀρκετὸ τὸ πλάτος, ὅταν πολὺ συχνὰ ἀπλώνεται σὲ ῥήχος καὶ ὅταν κίβλας ἀρκετὰ συχνὰ ἀδυνατεῖ νὰ πάρει τὴν πλαστικὴν ἐκφρασιν, τὴ μόνη ποὺ ἐνεργεῖ καλλιτεχνικά.

Μὰ γιὰ νὰ νοηθοῦν κάπως καθαρότερα αὐτά, θὰ χρειάζονταν μιὰ ματιὰ στὸ ἴδιο τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ καὶ τούτῃ δυστυχῶς ἀναγκάζομαι νὰ τὴν περιορίσω, καθὼς εἶπα, σ' ἕνα μόνον μέρος του.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ποίησος τοῦ Παλαμά μοῦ φαίνεται πῶς εἶναι τὸ λυρικὸ μεθύσι, ὅπως τὸ

πιδ σημαντικό—σταθίκατε παληκαρία ἀπέναντι
στοὺς δασκάλους σας καὶ τοὺς εἶπατε :

«—Ναί, εἶμαστε δημοτικιστὰδες καὶ δὲν τὸ κρύ-
δουμε, γιατί κρύβεται μονάχα κείνος ποὺ κάνει
κάτι κακό, καὶ ἡ δική μας ἡ πράξη εἶναι τίμια καὶ
ἀνάγκη νὰν τὴ φωνάξουμε νὰν τὴν ἀκούσει ὅλο τὸ
Ἔθνος πέρα πέρα.

«Θὰ σὰς ποῦνε μαλλιαρούς, θὰ σὰς γήξουνε δηλ.
κατάμουτρα τὸ ἀνόντο αὐτὸ ἐπίθετο ποὺ ἡ νεοελ-
ληνικὴ ἀνοσιμία τὸ δημιούργησε γιὰ νὰ χτυπήσει
τὴν πρόοδο. Θὰν τοὺς ἀποκριθεῖτε :

«—Εἶμαστε μαλλιαροὶ καὶ ἂ δὲν εἶτανε τόσο ἀ-
νόητο τὸ μαμόθρεφτο ἐπίθετό σας θὰν τὸ σκώναμε
γιὰ σημάια μας.

«Θὰ σὰς ποῦν πουλημένους. Θὰν τοὺς ἀποκρι-
θεῖτε :

«—Ναί, εἶμαστε πουλημένοι στὸ Ἔθνος μας.
ἄφου γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀγωνιζόμεστος.

«Θὰ σὰς ποῦν προδότες, θὰ σὰς κατηγοροῦν
πὼς θέλατε νὰ πουλήσετε (!!) τὴν πατρίδα σας. Θὰν
τοὺς ἀποκριθεῖτε :

«—Ὅπως τὴν καταντήσετε ἐσεῖς τὴν πατρίδα
μας, καὶ ἂ ζητήσουμε νὰ τὴν πουλήσουμε, ποῖός θὰ
βρεθεῖ νὰ τὴν ἀγοράσει ;

*

«ΑΣ βρίζουν τοὺς βουλευτάδες, ἄς κατηγοροῦν τὸ Βα-
σιλιά. Μὴν τοὺς ἀκούτε. Κανείς ἀπ' αὐτοὺς δὲ φταίει.
Κείνος ποὺ φταίει, ὁ μοναδικὸς ὁ φταίχτης, εἶναι ὁ Σχο-
λαστικισμός, γιατί αὐτὸς ὁ Καταραμένος δούλεψε χρόνια
καὶ χρόνια τώρα νὰ φέρει τὴν πατρίδα μας στὰ σημεῖνά
της τὰ χάλια.

«Ἐσεῖς, παιδιά, τὸ ξέρετε πολυκαλὰ αὐτὸ καὶ νά, ἴσια
ἴσια γιατί καταπιεστήκατε ἕνα τόσο μεγάλο ἔργο, γιατί
ρηγίχκατε σύψυχα σ' ἕναν τέτοιον ἱερὸ ἀγώνα. Ἐσεῖς τὸ
ξέρετε καλὰ αὐτό. Διδάχτε το, κηρύχτε το καὶ στοὺς ἄλ-
λους. Φωτίστε τοὺς γύρω σας. Γιατί νὰν τὸ ξέρετε, ὅχι
ἀπὸ τὰ βιβλία, ὅχι ἀπὸ τίς φημερίδες, ὅχι ἀπὸ τὴ Βουλὴ,
μὰ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο πρέπει νὰ βγεῖ ἡ βροντερὴ ἡ
φωνή—καὶ τότε θὰ σημάνει ἡ ἀσημένια καμπάνα τῆς
Ἐθνικῆς Ἀνάστασης, ὅταν εἴη ἡ Νίστη, μὲ μιὰ ψυχὴ καὶ
μὲ μιὰ φωνή, βροντοφωναίει ἀπὸ τὰ Προπύλαια τοῦ Πα-
νεπιστημίου :

«—Κάτου ὁ Σχολαστικισμός !»

*

ΕΤΣΙ θὰ μιλοῦσε ὁ «Νουμᾶς» στὰ πηληκαρία τῆς
«Φοιτητικῆς Συντροφίᾳς». Γιατί μᾶς συγκίνησε βαθιά, τὸ
ξαναλέμε, ἡ παληκαρία ποὺ δέξανε νὰ ὑπογράψουνε φαρδιά
πλατιά τὸ ἐπαναστατικώτατο καταστατικὸ τους.

Ὅταν ὁ Ἰδας, ἀπαντώντας σὲ κάτι χωράτὰ τοῦ κ.
Φιλάρτου, δῆλωσε στὸ «Νουμᾶ» μὲ τὴν ὑπογραφή του
ποῖός εἶναι, πολλοὶ ξαφνιαστήκανε μὲ τὸ ἀντίκιο φέρσιμό
του. Ξαφνιαστικὴ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰδας μὲ τὰ συχαρήκια ποὺ
τοῦ στέλνανε, καὶ μᾶς ρωτοῦσε :

—Μὰ τί ἔκαμα καὶ μὲ συχαίρουνται ;

λένε, τὸ λυρικὸ διάχυμα, τὰ πλώμα τῶν φτερῶν τῆς
φαντασίας. Ἡ τέχνη τοῦ Παλαμά δὲ γυρέβει νὰ
κλείσει τὸ πολὺ στὸ λίγο, ὅλον τὸν κόσμον στὸ μι-
κρό, μὰ νὰ χυθεῖ σ' ὅλον τὸν κόσμον μὲ ὅλο τὸ
πλάτος τῶν φτερῶν τοῦ τραγοῦδιού του. Ὅσοι καὶ ἂν
μὲ τοὺς αἰσθητικούς καὶ ἀνάπαιστους, ποὺ τοὺς θυ-
μοῦμαι μόνο ἀόριστα, ὅσοι καὶ ἂν μὲ τὰ «Κομμάτια
ἀπὸ τὸ τραγοῦδι τοῦ Ἡλίου» καὶ τίς αἰσθητικὴς φων-
νές» προσπάθησε νὰ μᾶς δώσει ἀδείγματα τοῦ πιὸ
πλατιοῦ στοχασμοῦ στὸ πιὸ λιγώστιχο τραγοῦδι,
γιὰ νὰ μεταχειριστῶ τὴν ἐκφράση τοῦ ἴδιου ποιη-
τῆ, ὅχι μόνον τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔργου του
τὸ χαρακτηρίζει ἡ ἀντίθετη τάση, μὰ νομίζω κιόλα
πὼς μᾶς ἔδωσε μὲ αὐτὴ καὶ τὰ ἀνώτερα δείγματα
τῆς ποιητικῆς του μπόρεσης. Δὲν τὸ λέω γιὰ νὰ
κατακρίνω. Μπορεῖ βέβαια ἡ συντομία, τὸ ἀπλὸ καὶ
τὸ σφιγμένο νᾶναι ἡ ἀνώτερη μορφή τῆς τέχνης,
ὅμως κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ ἀξία τῆς πρέπει νὰ
μετρίεται περισσότερο μὲ τὴ σκέψη τῆς μορφῆς πρὸς
τὴν οὐσίαν σὲ καθένα καλλιτέχνημα, παρὰ μὲ γενι-
κούς κανόνες. Κ' ἔτσι, θαρρῶ, θὰ σταθεῖ ἄδικος κα-
νένας, ἂν θελήσει νὰ κρίνει τὴν ἀξία τῆς ποίησης
τοῦ Παλαμά μὲ τὸ μέτρο μόνον τοῦ ἀπλωμάτος ἢ
τοῦ συμμαζέμου της. Καὶ μὲ τὸν ἕνα καὶ μὲ τὸν

Φυσικά. Ἐνὰς ἄνθρωπος ποὺ ζεῖ καὶ δουλεύει κάτου
ἀπὸ ἕνα κάπιο Χρέος καὶ δὲ ντρέπεται οὔτε φοβάται γιὰ
τίς πράξεις του, ἀφοῦ τὸ συναισθάνεται πὼς οἱ πράξεις του
εἶναι τίμιες, δὲν κάνει τίποτε σημαντικό μὲ τὸ νὰ βγεῖ
καὶ νὰ φωνάξει ποῖός εἶναι καὶ γιὰ ποῖό σκοπὸ δουλεύει.
Ξέρετε τί δρόμο θάχε πάρει τὸ Ζήτημα, ἂν ὅλοι ποὺ ἀγω-
νίζονται γι' αὐτό, ἀκόμα καὶ ὅσοι πρωτοπαίνουνε στὸν ἀ-
γώνα, δὲν τὸ κρύβανε καὶ δὲν κρυβόντουσαν πίσω ἀπὸ τὰ
ψευτονόματα, ἀκόμα καὶ ἂ δὲν τὸ ἀρνιόντουσαν—ἀφοῦ, ἀλοῖ-
μονο, γίνεται καὶ αὐτό!—στὴν πρώτη ἀναμπαμπούλα πὼς
εἶναι δημοτικιστὰδες ;

Ὅταν ὁ κόσμος βλέπει τὰ τέττα ἀναντρα φερσίματα μὲ
τὸ δικίον του συλλογίζεται :

—Γιὰ νὰ κρύβονται αὐτοί, κάτι κακὸ θὰ κάμνουν !
Ἐνὼ ἂν παρουσιάζομαστε ὅλοι παληκαρία μπροστὰ
στὸν κόσμον, ὅπως παρουσιάζεται σήμερα ἡ «Φοιτητικὴ
Συντροφία», ἡ παληκαρία μας θὰ γεννοῦσε τὸ θαυμασμό,
ἀκόμα καὶ τὸ σέβας, ἀκόμα καὶ τὴν πεποίθησιν πὼς γιὰ
κάτι τίμιο καὶ ἀληθινὸ ἀγωνιζόμεστος.

*

ΘΕΛΑΜΕ νὰφύσουμε σήμερα τὴ στήλη τούτη παρ-
θένα ἀπὸ κάθε ἄλλο ζήτημα. Κ' ἔτσι πρέπει νὰ γίνει. Ἀν
ψηφίστηκε ἀπὸ τὴ Βουλὴ ἡ Ἐθνοσυνέλευσις καὶ ἂν ἔγινε
δὲν ξέρομε ποῖό ἄλλο καλὸ στὸν τόπον, γιὰ μᾶς δὲν ἔχουν
καὶ τότε σημασία. Ὅτι ἔγινε καὶ ὅτι ἀκόμα εἶναι γιὰ
νὰ γίνει, γιὰ μπυλάματα προσωρινὰ τὰ λογαριάζουμε καὶ
τέττα εἶναι. Ἡ σωτηρία ἡ ἀληθινή θὰ μᾶς ἔρῃ ἀπὸ τὸ
Σχολεῖο, θὰ μᾶς ἔρῃ ὅταν ἡ «Φοιτητικὴ Συντροφία» πι-
τύχει κείνο ποὺ ζητᾶ σήμερα. Σ' ἄλλη σελίδα τοῦ «Νου-
μᾶ» βλέπετε πὼς μιλοῦν οἱ δασκάλοι ἀπὸ διαφοροῦς δῆ-
μους τῆς Μακεδονίας στὰ γράμματα ποὺ στέλνουνε στὸν κ.
Πάλλη. Εἶδανε οἱ δασκάλοι ποῖά εἶναι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ.
Τὸ εἶδε καὶ ἡ φοιτητικὴ Νίστη σήμερα. Δὲ μένει ἄλλο
παρὰ νὰν τὸ δει καὶ ἡ ἐπίσημη Πολιτεία αὐριο, γιὰ νὰ
γορταστεῖ, ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ἀποτελεσματικὴ πνευματικὴ
ἐπανάστασι, ἡ ἀληθινὴ ἀνάστασι τῆς φυλῆς μας.

Βγαίνουνε σὲ λίγο

ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

Ἔργο 4. Κομμάτια πιάνου. Πρώτη σειρά
(Νυχτιάτικο, Πατινάδα) σ' ἕναν τόμον φράγκα 4.

Ἔργο 3. Ἀπὸ χώρες καὶ χωριά. Τρα-
γοῦδια γιὰ μιὰ φωνὴ μὲ πιάνο [γιὰ ἀψυλὴ
φωνή] Πρώτη σειρά (Πατινάδα, ὁ ἥλιος λάμπει
πάλι, οἱ γειτόνοι μὴ μᾶς δοῦνε) σ' ἕναν τόμον
φράγκα 5.

[Γιὰ μεσαιωνικὴ φωνή] Δεύτερη σειρά (ἀγα-
πιόνταν, ἡ Μπαγιαντέρα, οἱ δυὸ διαλαλητάδες)
σ' ἕναν τόμον φράγκα 5.

Ὅλα μαζί φράγκα 12.

ἄλλον τρόπο ἔχομε ὠραία καὶ μεγάλα ἔργα στὴν
ποίησι τῶν αἰώνων καὶ τὴν ἀξία τῶν ἔργων αὐτῶν
μοῦ φαίνεται πὼς κατὰ πρῶτον λόγον τὴν δρίζει ἡ
ἀξία τῆς οὐσίας καὶ τῆς καλλιτεχνικῆς μορφῆς τους.
Μὲ τὸ κριτήριον αὐτὸ θέλω νὰ σημάσω κ' ἐγὼ τὴν
ποίησι τοῦ Παλαμά, εἴτε πησιάζει νὰ κλείσει τὸν
πιδ πλατὺ στοχασμὸ σὲ λιγώστιχο τραγοῦδι, εἴτε
ἀφίνεται στὸ ξέχυμα τοῦ στοχασμοῦ αὐτοῦ μὲ τὴν
πλατυρρημοσύνη, μ' ἄλλα λόγια μὲ μέλει νὰ ξε-
τάσω περισσότερο τὴν ἀξία τοῦ στοχασμοῦ καὶ τὴν
ποιητικὴν ἐκφράση ποὺ παίρνει.

Δεύτερο χαρακτηριστικὸ τῆς ποίησης τοῦ Πα-
λαμά εἶναι ἡ ἰδεολογικὴ καὶ φιλοσοφικὴ τῆς τάση,
καὶ τὸ ξέρω πὼς δὲ θὰ μπορούσε κανένας νὰ δίνει με-
γαλύτερη πίκρα στὸν ποιητὴ τῆς «Ἀσάλευτης
ζωῆς» παρὰ ἂν τοῦ ἀρνηθεῖ πὼς εἶναι φιλόσοφος
ποιητής. Μὰ καὶ μένα, ποὺ νομίζω πὼς ἡ ἀξία
ἐνός ποιητῆ δὲ μετρίεται μὲ τὸ ἂν εἶναι ζωγράφος ἢ
φιλόσοφος μονάχα—γιὰ νὰ μεταχειριστῶ ξανά τὴν
ἐκφράση του—μὰ περισσότερο μὲ τὸ καλλιτεχνικὸ
ὑψος ποὺ φτάνει σὰ ζωγράφος ποιητῆς ἢ σὰ φιλό-
σοφος ποιητῆς, ἄς μοῦ συχωρεθεῖ νὰ μὴ στοχαστῶ
πολύ τὴν πίκρα ποὺ θὰ δώσω σ' ἕνα σεβαστὸ μου
φίλο, ξεταζόντας τὸ ἔργο του μὲ τὸ δικό μου μέ-

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Τὸ ἴδιο γιὰ τὰ ἄτομα. Ὅποιος δὲν ἔχει δύ-
ναμη, δὲν ἔχει καὶ δικαιώματα. Γι' αὐτὸ καθέννας
πασχίζει νὰ μὴν εἶναι ἀδύνατος. Γι' αὐτὸ καθέννας
αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη, ἀποχτῶντας δική του δύ-
ναμη, νὰ μετριάξῃ τὴν ἰσχύ καὶ μ' αὐτὴ τὴν ἀ-
γριότη καὶ ἀκολασία τῶν ἄλλων. Ἐπειδὴ εὐκολα ἡ
ἰσχύ ἀρισθεύεται τὸ δικαίον, λέγοντας πὼς αὐτὴ
εἶναι τὸ δικαίον. Ποῖός τάχα θ' ἀρισθητῇ τὴν ἀ-
λήθεια ποὺ καὶ οἱ νόμοι καὶ τὰ ἔθιμα καὶ οἱ κοι-
νωνικὲς συνθήκες καὶ τὰ ἠθικά καὶ τὰ θρησκευτικὰ
παρὰγγέλματα ἔχουν ἔννοια καὶ ὑπόστασι μόνον
πρὸς ὄφελος τοῦ ἰσχυροῦ, εἴτε εἶναι αὐτὸς ἄτομον,
οἰκογένεια, τάξη, ἔθνος ; Καὶ ποῖός θ' ἀρισθητῇ
τὴν ἀλήθεια ποὺ σὲ πρωτόγεννη κοινωνίᾳ καὶ οἱ νό-
μοι καὶ τὰ ἔθιμα καὶ καθὲς ἄλλο παρὰγγέλμα, ποὺ
σκοπὸ τοῦ ἔχει τοῦ κοινωνικοῦ βίου τὴ ρύθμισιν, βα-
ραίνει μονάχα καὶ ἀποκλειστικὰ τοὺς ἀδύνατους
καὶ τοὺς ἀπροστάτευτους ;

Αὐτὸ ἐξηγᾷ καὶ τὸ ἀξιοδακρυτὸ στὴν Ἑλ-
λάδα φαινόμενο τῆς ἀνυπαρξίας καὶ νόμων καὶ ἐθί-
μων καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν καὶ ἠθικῶν καὶ θρη-
σκευτικῶν παραγγελλμάτων. Ἡ ἀνυπαρξία, ἡ ὁρῶ-
τερα, ἡ ὑπαρξὴ καὶ ἐφαρμογὴ ὅλων τούτων τῶν
παρὰγγελλμάτων μόνον εἰς βῆρος τῶν ἀδυνάτων, ἐξη-
γοῦνται ἀπὸ τὴ θλιθερὴν ἀδυναμία τῶν ἀρχομένων
τάξεων. Ὅλα τούτα θέλουν λάβῃ πραγματικὴν ὑ-
παρξὴ καὶ ἐφαρμογὴ ὅταν οἱ κατώτερες τάξεις ξυ-
πνήσουν, δυναμώσουν καὶ τσακίσουν τ' ἀνῆθικα κε-
φάλια τῶν ὀργιαζόντων χειρῶν. Γιατί ὀργιάζοντα
γουρούνια εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὑπουργοί, βουλευτά-
δες, νομάρχες, δήμαρχοι τῶν πόλεων, ὑπάλληλοι
τραμποῦλοι, ποὺ διορίζουν κ' ἐποπτεύουν ἄλλοι ἀρχι-
τραμποῦλοι, τρανοὶ καὶ ἄγελατοι δασκάλοι, δεσπο-
τάδες ἀχρεῖοι, καὶ λοιποὶ πλατοκαθσμένοι μεσαιω-
νικοὶ τσαγκαρῆδες, ποὺ ἀποτελοῦνε σήμερα, γιὰ εἰ-
ρωνεῖα καὶ περιγέλιο τοῦ πολιτισμένου κόσμου, τὴν
ἀρχουσα τάξιν στὴν Ἑλλάδα. Ἰσως ὅλοι οἱ αὐθαί-
ρετοι αὐτοὶ τυραννίσκοι πρὸ πέντε αἰώνων νὰ ἐθεω-
ροῦντο ἄνθρωποι καὶ πολῖτες, σήμερα ὅμως, στὸν
αἰῶνα τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ κοινω-
νισμοῦ, δὲν μποροῦν μὰ τὴν ἀλήθειαν νὰ ἔχουν ἀ-

*) Ἡ ἀρχὴ στὸ 380 φύλλο.

τρο. Καὶ μὲ τὸ μέτρο αὐτὸ μοῦ φαίνεται πὼς ὁ
ποιητῆς τοῦ «Δωδεκάλογου» ὅσο καὶ ἂν θέλει νὰ βλέ-
πει τὴ δύναμή του στὴν ἰδεολογικὴ ἀξία τῆς
ποίησός του, ὥστόσο εἶναι ποιητῆς ἀνώτερος ἐκεῖ
ποὺ συγκοινωνεῖ μὲ τὴ ζωὴ πιὸ ἄμεσα μὲ τὸ αἰ-
σθημά του, παρὰ ὅπου τὸ κάνει μὲ τὸ μέσο τῆς
ιδέας. Γιὰ νὰ ἐξηγηθῶ καλύτερα, θὰ πῶ δυὸ λόγια
τὴν ἐννοῶ μὲ τὴ διάκριση αἰσθημάτων κ' ιδέας καὶ
πὼς φαντάζομαι τὸ ρόλο τῆς τελευταίας στὴν
ποίησι. Λέγοντας ιδέα, ἐννοῶ τὴ γενικὴ μορφή, τὸ
ἀφαίρεμένο σκῆμα ποὺ παίρνει στὸ νοῦ τοῦ ἀνθρώ-
που ἡ κάθε κίνησις τῆς ζωῆς. Σκοπὸς καὶ οὐσία τῆς
τέχνης εἶναι νὰ ἐκφράζει τὴ ζωὴ σὲ ὅλα τῆς τὰ
φανερῶματα καὶ κάθε κίνησις ζωικὴ ἀπὸ τὴν πρῶτη
ὥς τὸ ἀπλὸ αἴτημα εἶναι τὸ ἀντικείμενό της. Μὰ
καὶ τὸ αἶσθημα, σὰ μιὰ κίνησις ζωικὴ καὶ αὐτό, δὲ
μπορεῖ παρὰ νᾶχει ἀναγκαίᾳ κάπια γενικότερη ἐν-
νοια γιὰ ἕνα νοῦ ποὺ ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ συν-
ταιριάζει καὶ νὰ κρίνει τὰ ζωικά φαιόμενα. Ἀρα
κ' ἕνα ποίημα, ποὺ μᾶς ἐκφράζει ἔστω κ' ἕνα
ἀπλὸ αἶσθημα, καὶ τοῦτο φτάνει ἀναγκαίᾳ στὴν
ἐκφράση μιᾶς ιδέας, ἀρκεῖ τὸ αἶσθημα νᾶναι βαθύ
καὶ γνήσιο. Ὡστε μὲ κανέναν τρόπο ποιητῆ σο-
βερὴ ποὺ νὰ μὴ φτάνει στὴν ιδέα δὲν πιστεύω νὰ